

Co nového v paliativní péči

Ve dnech 9. a 10. října se v Brně konala VI. česko-slovenská konference paliativní medicíny. Pro paliativní péči je příznačné, že staví na práci multidisciplinárního týmu. Podobně konference byla odborným setkáním lidí různých profesí.

I mezi přednášejícími nebyli pouze lékaři, ale i zdravotní sestry, filozofové, psychologové a právníci – poskytovatelé a organizátoři paliativní péče.¹ Program konference byl bohatý a odbyval se především v několika paralelních sekcích, takže o něm lze referovat jen se zjednodušením. Jedním z významných témat byla dříve vyslovená přání, k nimž získali účastníci informace z mnoha různých pohledů.

■ **Text: Mgr. Marie Lukášová,**
Kancelář veřejného ochránce práv

➤ Dříve vyslovená přání

Zdravotnické právo² zná dříve vyslovená přání jako typ obecnějšího institutu předběžného prohlášení.³ Jedná se o novinku v českém prostředí, respektive z minulosti máme zkušenosti například s prohlášeními týkajícími se například odmítnutí použití krevních derivátů. Nakolik se jedná o institut významný pro sociální služby a co by o něm mělo být známo?

Situací, kdy lidé na vyslovení předběžného prohlášení nebo dříve vysloveného přání pomýšlejí, může být v souvislosti s poskytováním služby několik: Například je u člověka rozpoznána lehká kognitivní porucha a lze předpokládat, že jeho stav se bude zhoršovat a vyžádá si poskytování sociálních a zdravotních služeb – pořídí tedy předběžné prohlášení ohledně způsobu svého života, zajištění péče, preference osoby opatrovníka a stylu jeho rozhodování. Nebo uživatel služby onemocní nevléčitelnou choro-

bou a chce zajistit, aby v čase, kdy bude jeho stav již terminální, nebyl akutně léčen jinak než symptomaticky. Nebo uživatel přichází do služby už s pořízeným předběžným prohlášením a žádá poskytovatele, aby mu byl nápomocný při jeho realizaci (sdělování ostatním), až nastane předvídaná situace.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV
OMBUDSMAN

Předně je třeba říci, že platnost a následná použitelnost dříve vysloveného přání je podmíněna dodržením řady formálních i zcela praktických požadavků.⁴ Sepisovat něco „na koleni“ nemusí mít vůbec žádný efekt. Jednoduše řečeno, zájemcům lze rozhodně doporučit využít pomoc právníka nebo například zkušeného sociálního pracovníka, který pomůže dodržet vše podstatné. Zvláštní je situace, pokud je přání zaznamenáváno v průběhu poskytování zdravotní služby jako součást zdravotnické dokumentace.⁵ Zajištění, aby se o dříve projevěném přání dozvěděly i další subjekty než jen poskytovatel, u kterého bylo pořízeno, rovněž není snadné.

Zahraniční zkušenost: Když dojde na lámání chleba, ne vždy se daří dříve vyslovená přání využít. Důvodem jsou například příliš stručné nebo úzce formulovaná přání, která v praxi zdravotníky a rodinu pacienta nepřesvědčí, že zachycují skutečnou vůli nemocného. Jinými slovy, pouhý vyplněný formulář nestačí pro to, aby byla v budoucnu opravdu respektována vůle nemocného. Nezbytné je včasné zapojení rodiny a ošetřujícího lékaře.

Perspektivní se tedy jeví komplexní přístupy, které se spíše než na formulování textů soustředí na přípravu na rozhodnutí v budoucnu. Co je v souvislosti s promyšlením budoucí situace nejdůležitější? Identifikovat své hodnoty a představy o kvalitě života. (Když jsou známy, mohou lékaři a příbuzní v budoucnu v jejich duchu postupovat, a tím také účinně hájit zájem nemocného.) Moudře zvolit opatrovníka a ujistit se, že on své budoucí roli rozumí. Rozhodnout se, jak velkou volnost ponechat opatrovníkovi pro jeho rozhodování. Informovat přátele a rodinu (a poskytovatele sociálních služeb) o svém plánu.

➤ Paliativní péče v pobytových zařízeních

Dalším významným tématem konference bylo zajištění domácí (mobilní) paliativní péče. Za Kancelář veřejného ochránce práv v krátkém příspěvku zaznělo důrazné připomenutí potřeb lidí, kteří umírají v pobytových zařízeních sociálních služeb, a také potřeb personálu souvisejících s rostoucím objemem a náročností ošetrovatelské péče. V diskusi pak nebylo celkem sporu o tom, že uživatelé sociálních služeb mají stejné právo na přístup k péči umožňující důstojné a pokojné umírání jako lidé setrvávající ve svém původním prostředí. A že je tedy žádoucí vytvořit legislativní i organizační podmínky pro to, aby jim v zařízení mohla být poskytována skutečná paliativní péče a nemuseli být na poslední hodiny nebo dny života překládáni do nemocnice.

Je však třeba říci, že zajištění poskytování kvalitní paliativní péče v těchto institucích dosud není na fórech hlavním tématem. Představitelé paliativní medicíny referovali přítomným o tom, co je aktuální, totiž intenzivní vyjednávání s Ministerstvem zdravotnictví a zdravotními pojišťovkami o tom, aby paliativní péče mohla být alespoň z části hrazena z veřejného zdravotního pojištění i v případě, kdy není poskytována v „kameném“ hospici, ale v domácím prostředí (mobilní specializovaná paliativní péče). Konkrétní úvahy o poskytování paliativní péče v zařízeních sociálních služeb však budou muset následovat!

Na okraj je třeba připomenout, že základními parametry paliativní péče jsou nepřetržitá dostupnost (sestry a podle intenzity péče také lékaře) a práce v multidisciplinárním týmu, jehož je lékař součástí.

¹ Pro uvedení do tématu paliativní péče jako specifického filozofického přístupu k péči o nevléčitelně nemocné i jako jednoho z druhů zdravotní péče v rámci konkrétních forem péče ve zdravotnickém systému v České republice odkazují na www.paliativnimedicina.cz/paliativni-medicina.

² § 36 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů: „Pacient může pro případ, kdy by se dostal do takového zdravotního stavu, ve kterém nebude schopen vyslovit souhlas nebo nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb a způsobem jejich poskytnutí, tento souhlas nebo nesouhlas předem vyslovit“ (odst. 1). „Poskytovatel bude brát zřetel na dříve vyslovené přání pacienta, má-li ho k dispozici, a to za podmínky, že v době poskytování zdravotních služeb nastala předvídatelná situace, k níž se dříve vyslovené přání vztahuje, a pacient je v takovém zdravotním stavu, kdy není schopen vyslovit nový souhlas nebo nesouhlas. Bude respektováno jen takové dříve vyslovené přání, které bylo učiněno na základě písemného poučení pacienta o důsledcích jeho rozhodnutí, a to lékařem v oboru všeobecné praktické lékařství, u něhož je pacient registrován, nebo jiným ošetřujícím lékařem v oboru zdravotní péče, s nímž dříve vyslovené přání souvisí“ (odst. 2).

³ § 38 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „V očekávání vlastní nezpůsobilosti právně jednat může člověk projevit vůli, aby byly jeho záležitosti spravovány určitým způsobem, nebo aby je spravovala určitá osoba, nebo aby se určitá osoba stala jeho opatrovníkem.“

⁴ Musí být opatřeno úředně ověřeným podpisem pacienta. Součástí dříve vysloveného přání je písemné poučení o důsledcích jeho rozhodnutí.

⁵ Pacient může učinit dříve vyslovené přání též při přijetí do péče poskytovatelem nebo kdykoliv v průběhu hospitalizace, a to pro poskytování zdravotních služeb zajišťovaných tímto poskytovatelem. Takto vyslovené přání se zaznamená do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi; záznam podepíše pacient, zdravotnický pracovník a svědek.